DOKUZUNCU SAYI AYLIK DERGİ YÜZ KURUŞTUR

tarafından
İSTAV'a
bağışlanmıştır

YENİ GERÇEK

Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir; düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim ile veya başka yollarla, tek başına veya toplu olarak açıklayabilir ve yayabilir.

YENİ
VE
DAHA GÜZEL
BİR DÜNYA İÇİN

yaşayan nâzım hikmet

O

A. AYDIN HATİPOĞLU

ÇEKOSLAVAKYA'DA ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ
A.A. ROMA - A.P. ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ OTURMA GREVİNE BAŞLADILAR.
REUTER - a.a., POLONYA'DA
ÖĞRENCİ GÖSTERİLERİ BAŞLADI — **ALMANYA'DA POLİS ÖĞRENCİLERLE ÇATIŞTI**
ÖĞRENCİLER SORBON'U İŞGAL ETTİLER.
POLİS GÖZ YAŞARTICI BOMBALAR KULLANDI — 17 YARALI
BERLİN - **ROMA - a.a. 29**
PARİS SOKAKLARINDA BARİKATLAR KURULDU
GREV - GREV
QUARTİER LATİN'DE BÜYÜK ÇATIŞMALAR OLUYOR.
BELGRAD - A.P. - 8
ÖĞRENCİLER DERSLERİ BOYKOT ETTİLER
PARİS - (ÖZEL)
SAAT 00,3 - **ŞİDDETLİ ÇATIŞMALAR DEVAM EDİYOR.**
ÖĞRENCİLER BİLDİRİ YAYINLADILAR
17.000 İŞÇİ DAHA
GREVE BAŞLADI.
SORBON KÜÇÜK BİR ŞEHİR HALİNİ ALDI
a.a. **(REUTER)**
ÖĞRENCİ HAREKETLERİ DEVAM EDİYOR
ANKARA
İSTANBUL
ZIRAAT FAKÜLTESİ
DİL TARİH COĞRAFYA FAKÜLTESİ
HUKUK FAKÜLTESİ
ÖĞRENCİLER BİLDİRİ YAYINLADILAR.

NAZIM HİKMET 1963—1968

Yıllar yılı, bir efsane adam olmuştu. Nâzım Hikmet, bizim kuşak için Onun adını hep fısıltılı bir sesle ve peşinen kabul edilmiş bir yargı ile «büyük şair» yargısı ile duyduk. Ama bir tek şiirini bile bulup okuyabilmek büyük bir meseleydi.

Çirkin politikacıların, kültür hayatımıza haddini bilmez müdahaleleriyle yok sayılmak istenmişti o... Güneş balçıkla sıvanmak istenmişti. Ama sıvanamamıştır işte. YÖN dergisinde yeniden yayınlanmaya başlaması ile büyük bozulmuş, Nâzım Hikmet yeniden Türk edebiyatında hak etmiş olduğu yerine oturtulmuştur. Öyle ki, Mehmet Kaplan gibi sağcı inceleme-ciler bile istemiye istemiye de olsa onun adını anmadan edemediler.

Nâzım Hikmet'in edebiyat tarihimizdeki yerini yeniden alması bir yanlışlığın düzeltilmesi bakımından ne denli önemliyse; günümüz edebiyatına yeniden etkili olması bakımından da o denli önemlidir.

Nâzım ve arkadaşlarının türlü yöntemlerle «zararsız hale» getirildiği terör dönemlerinin yarattığı, «burjuva beğenilerine boyun eğen» sanatçılar, böylece daha kolay yargılanabilmiştir.

Öte yandan Nâzım'ın dönüşü onun çizgisini ve kişiliğini, haklı bir kahramanlıkla, bir ucundan geliştirerek kendilerine bir yerler s ağlamış olan ozanların, bizim kuşak tarafından, görece değerlendirilebilmesi olanağını kazandırmıştır.

Yakın zamanlara kadar şiir alanına ellerinde tutan bir takım meyhane sosyalisti «şiiler» koyu bir bireycilik karanlığında boğalayan bir şiirle toplumculuk yutturmacasına oynayabiliyordu. Dönüşüyle bu kapı kapanmıştır.

Türk toplumcu hareketi, anayasa güvenliği altında, siyasal örgütlenme çabalarını sürdürürken, bu toplumsal eylemin, edebiyatımızdaki izdüşümü de önem kazanıyordu. Fakat ön planda görülen eğilim, sanat ölçüleriyle değerlendirildiği zaman hiç de olumlu sonuç vermeyen kaba, kuru bir toplumcu manzumecilik şeklinde belirmeye başlıyordu. Yıllarca özlemi duyulan doğrular nasıl söylenirse söylensin, kim söylerse söylesin, ve ne kadar paldır küldür ve ucuz ölçülerde olursa olsun, kolayca tutuluveriyor, alkışlanıyordu. Evet başka toplumlarda da, bu türlü aşamalardan geçmişti, toplumcu edebiyat. Oysa başka toplumlar bu aşamaları geçirirken, geçmişlerinde Nâzım gibi bir soy sanatçısı tanımamışlardır.

Geçmişinde Nâzımın bulunduğu bir akımın böylesine çıkmazları denemesine ne gerek vardır. Nasıl olur da bu yozlaşmaya kaptırılabiliz ve nerdeyse sosyalist sanat görüşünü temsil eder bir nitelik kazanabilir.

Nâzım, yeniden dönüşüyle, kendi boşluğunu doldururken; bizim sürdürdüğümüz mücadelenin güçlenmesine de yardımcı oluyordu. Çünkü yeni bir gerçekçilik adına yaptığımız çıkış hem biçimci bireycileri gocundurmuştu, hem de hızlı partizanları. Oysa davranışımız, gücünü Nâzım Hikmet bilincinden alıyordu. İşte bir adam ki, toplumculuk yolunu hayatını koymuş ve bir adam ki, dünya ölçüsünde dev bir sanatçı olmuş. Birini öbürüne yeğlemeden, biçimiyle özüne özüyle biçimine güç katarak yürütmüş. **(Böyle bir ozanın salt biçim yanını göz önüne alarak** köksüz biçimci hareketleri **onunla temellendir-**

(Sonu İkinci Sayfada)

dergiden okurlara

Bir dergi olmak, bir yazar olmaktan öte birşey kuşkusuz. Belli bir çizginin ve belli bir kuşağın sözcülüğünü seçmek, sayfalarında yer alan yazarların kuru toplamından daha fazla bir değer getirmeyi göze almak demek de oluyor.

YENİ GERÇEK'in çıkışını zorunlu kılan nedenlerin başında, 1960'dan bu yana, ülkemizdeki toplumsal oluşumların ve bu oluşumlara bağlı olarak gelişen bilinçlenmenin, birdenbire hızını arttırarak, yeni değerler araması gelir.

Özellikle, yeni Anayasa'nın yürürlüğe girmesiyle, çeşitli düşüncelerin daha geniş uygulama alanları bulması, aydınlara daha zorlu görevler yüklemiş oldu. Ne var ki, uzun yıllar, düşüncesinde yoğunlaştırdıklarına uygulama alanları bulamamış kişilerden, birdenbire, kesin doğrular beklemek de yanlıştır. Bu koşullar önünde tek çıkar yol, birtakım sorunları ortaya koyup bunlar üzerinde tartışmaktı.

Düşünce alanımızda, yeni değerler araştırması yaparken, bugün ülkemizdeki aydın kişinin durumu ve niteliğini saptamak kaçınılmaz bir önçelik kazanıyor. Dünden bugüne taşınan değerlerin, eleştirilmesi yapılmadan, olduğu gibi kabul edilmesi, söz konusu değildir artık. Ne de başka ülkelerde yapılmış ve yerleşmiş kesinlemeler mutlaklığını sürdürebilir. Bugün, değişen koşullar önünde, kendi sorunlarımızı, derinlemesine, yeniden tartışmamız gerekiyor. Bu yolda, daha ilk adımda yanlışsız sonuçlara varmanın kolay olmadığını biliyoruz. Ama yanlışa düşmeyi göze almadan bir iş yapılacağını da sanmıyoruz. Çünkü söylenmiş hiçbir söz, son söz değildir. Bir umut varsa, bütün söylenmiş sözlerden sonra söylenebilecek olanın tükenmemesindedir.

Bizim kuşağın öbürlerinden ayrılan en belirgin niteliği, dünyayı değiştirmek üzere girdiği kavganın, somut sonuçlarını alabilmiş olmasıdır. Üniversite bahçelerinde, ölümle karşı karşıya geldiği halde, yılmadan direnenler, bu kavgalarının boşa gitmediğini gördüler. Genç kuşaklar dünyayı değiştirmek adına giriştikleri kavgaya bugün de aynı hızla devam ediyorlarsa, ülkücülüklerinin dışında, sonuç alacaklarına yüzde yüz inandıklarındandır. Bu yüzden de ülkücü yöntemler, yerlerini daha somut gerçekçi yöntemlere bırakmaktadırlar.

YENİ GERÇEK işte bu değişimlerin kaçınılmaz sonucudur. Daha önceki kuşaklarda, eylemsizlik yüzünden yaygınlaşan ülkücü ve **metafizik** yöntemlere karşı çıkışının temeli budur. Sorunları genç aydınlar açısından yorumlamak ara tabakaları söz konusu etmeyi de zorunlu kılmıştır. Bugün için okur olarak ilişki kurabildiği, hareketlerin yürütücü gücü olan kitle budur çünkü. Yarın, koşullar değiştiğinde, sorunlar da yeni nitelikler yüklenecektir kesin olarak.

Çıktığı günden bu yana okurların gösterdiği ilgideki sürekli artış, düşünce çizgimizin doğrultusunu saptayışımızda yanılmadığımızı gösterebilir. Bu ilgi karşısında, yine de istediğimiz tartışma ortamını kuramadığımızı söylemek gerek. Bütün çabamıza karşılık, sayfalar dolusu şiir gönderenler dışında deneme-eleştiri çalışmalarının yok denecek azlığı, tartışmaların belli kişilerle sınırlanması zorunluğunu doğuruyor. Bu konudaki çekimserliği aşmış değiliz daha. Yine de, önümüzdeki sayılarda, açıkoturum'lar ve soruşturmalarla bir yere kadar genişleteceğimizi umduğumuz bu çerçeveyi, toplumsal gelişmelerin, bizim bu çabalarımızdan da güçlü bir şekilde etkileyip aşacağına inanıyoruz.

Daha önce de belirttiğimiz gibi, dergi, BİLDİRİ çizgisi dışındaki görüşlerin sözcülüğünü yapmayacaktır. Ne var ki, dergide yer alan yazılara, karşı görüşteki, onları eleştiren yazılara sayfalarında yer vermeği de bir görev bilir. Kaldı ki gerçekçi ve devrimci düşünceden ve eylemden yana olmaları dışında, dergide yer alan yazılarda yüzde yüz aynı görüşte sayılamazlar. Onları bir araya getiren, **Gerçekçilik** ve **devrimciliklerindeki**, aynı kuşağa örgü gerilimleridir.

YENİ GERÇEK belli bir kuşağın dergisidir. Ve bu kuşak gerçeklere, yukarda söylediğimiz gibi, daha değişik bir açıdan bakmaktadır. Onun devrimciliği ve gerçekçiliği, yaşama çizgisi yüzünden, kendinden önceki kuşaklardan daha değişik olmak **zorundadır. YENİ GERÇEK** işte bu kuşağın sözcülüğünü yüklenmiştir. Bir etkinliği varsa, bu kuşağın yürüttüğü eylemden ve ortaya koyduğu değerlerden gelmektedir. Dergi bu sözcülük görevini bugün eksiksiz yapamıyorsa birtakım geçici engeller yüzündendir. Yine de her geçen gün çevresinde Kenetlenenlerin çoğalması, bir kuşağın, varlığına sahip çıkması, onu güçlendirmekte, yüklendiği göreve yarasır bir düzeye gelmesine yardımcı olmaktadır. Bu da hiçbirşey değilse, yarın için haklı bir umut kaynağıdır.

Yaşayan Nâzım Hikmet

A. AYDIN HATİPOĞLU

meye kalkmak soytarılık değilse, koca bir fil elleriyle yokluyup tanımlamaya çalışan körlerin durumuna örnektir.) Doğru ve güzel yanyana, içiçedir Nâzım'ın şiirinde.

Bu gün hem boş kalıpların hem de **sözüm odun gibi olsun, doğru olsun tek** anlayışının karşısına doğru ve güzel adına çıkarken elbette geleneğin geçmişinde Nâzım Hikmet'in yer almasından güç kazanmakta ve yine geleneğinin geçmişinde Nâzım Hikmet'in bulunduğu bir edebiyata katkıda bulunmanın sorumluluğunu duymaktayız.

Toplumcu kavga, doğrunun olduğu kadar, güzelin de kavgasıdır. Toplumcu eğitim, bu güzellik beğenisinin yaratılmasına çalışmakla da görevlidir. Ne eti için bülbüllerin kafeslerde beslenmelidir.

Sanatçı çağların üzerinde, fakat çağının içinde yaşayan adamdır. Büyük çoğunluğu okur yazar olmayan bir ülkenin sanatçısı olmak, onun kaderini değiştirmez. Yani Nâzım çizgisi, ona öykünme ölçülerini aşıp gönü içinde yenilene yenilene özgün yapıların yaratıldığı bir çizgi olarak sürüp gidecektir.

BİR ŞİİR BİR ANI

NURER UĞURLU

I.

İstanbul'un ve sonbaharın üzlenen ve beklenen akşamının ilk saatlerinde, Nuruosmaniye caddesinin asırlık ağaçlarla kapanmış gökyüzünün altında kendini kuytu bir köşeye bırakmış tarihi İkbal kahvesinin dumanlı, tavla ve bilardo seslerinden boğulmuş havası içinde İstanbul'a yeni gelmiş, üstünde Anadolu'nun yapışkan tozunu taşıyan bir üniversite öğrencisi olarak tanımıştım Orhan Kemal'i.

O

O gün, Adana'nın limon ve portakal kokan sokaklarından, kendimden, yaşamamdan, sanattan, Çukurova'nın duygulu ve içe dönük yaz akşamlarından, Toroslar'dan Akdeniz'e uzanan bereketli topraklar üzerinde esmerleşen yayla çocuğu Pehlivan Ali'den; çapa için, pamuk için ırgatlık yapmağa, palmiye ağaçlarının arasından çıkıp, sonsuzluğa uzanır gibi duran demiryolunun getirip ovaya bıraktığı Köse Hasan'dan; ırgat başının gözünden uzak, bir çalı dibinde ya da bir su kenarında, yırtık şalvarında sakladığı bilmem kaçıncı çocuğunu doğuran Aptal Kızı Fatma'dan; kozadan beli iki büklüm olan topal Hayriye'den; yoğurt çalıp, yayık döğen, çapa vakti ırgatların aşını hazırlıyan Seyyare Bacı'dan, söz ettik.

O

Her Cumartesi öğleden sonra uğradığım İkbal kahvesine daha sonra gün aşırı devam etmeğe başladım. Kahveden içeri girip şöyle bir bakındıktan sonra Orhan Kemal'in sağda kuytu bir masada, camın hemen arkasında oturduğunu görünce, yavaşça yanına yaklaşır, bir Anadolu çocuğu saygısı içinde selâmımı verir, boş sandalyelerden birine oturup, konuşmağa başlardım. Hep ben konuşurdum. Daha doğrusu hep ben sorardım. Sanattan, edebiyattan roman dan söz etmesini isterdim.

İkbal kahvesinde aylar, yıllar geçti.

Ve sonra İkbal kahvesi bir gün ansızın kapandı.

II.

Sabahın ilk ışığı ortalığa düşerken, tek perdeli evimin kapısı çalındı. Arkadaşlar «— Polisler geldiler Orhan Kemal'i götürdüler» deyince şaşırdım. Birşey anlıyamadım. Uyku ağırlığı içinde ne diyeceğimi, ne yapacağımı bilmeden hemen giyindim. Orhan Kemal'in evine doğru yola çıktım. O zamanlar Orhan Kemal Cibali'nin arka sokaklarından birinde, iki katlı ah şap bir evde otururdu. Kapıyı açık buldum. Hemen içeriye girip durumu öğrenmeğe çalıştım. Durum söylendiği gibiydi. Polisler gelmişler' Orhan Kemal'i alıp götürmüşlerdi. Götürmekle kalmamışlar ne var ne yok aramışlar. Her taraf karma karışık bir halde. Bıraktıkları gibi duruyordu.

Bir ihbar olmuş. Sözde Orhan Kemal bir köfteci dükkânında propaganda yapıp, hücre çalışmaları düzenl'yormuş. Cibali bir işçi çevresiymiş. Orhan Kemal gibi bir yazar neden burada otururmuş?

Hikâyeler, romanlar beyaz kâğıt üzerinde, dosyalar içinde yerlere atılmış. Kimisinin üzerine basılıp geçilmiş, kimisi tam ortasından yırtılmış. Ev halkıyla birlikte ortalığı toplamağa başladık. Kitapları, dergileri, yazıları yerli yerine koymağa çalıştık. Kitapları bir yere, dergileri ve yazıları bir başka yere koyarken, bir kitabın içinden düşen mavi pelur kâğıdı -ilk zamanlar- dikkatimi çekmemişti. Kâğıdı içinden düştüğü kitabın sayfaları arasına yerleştirdim Kitapları, dergileri ve yazıları toparlayıp iple bağladıktan sonra evin alt katına indim. Olayın ve durumun yorumunu yapmağa çalıştık. Bir neden arıyorduk. Arıyorduk ama bir türlü dişe dokunur birşey bulamıyorduk.

Kitabın sayfaları arasından düşen mavi pelur kâğıda kafam takılıp kalmıştı. Neydi o mavi pelur kâğıt? Ne var? Ne yazıyordu? Üzerine birşeyler karalanmıştı. Kim karalamıştı ? Orhan Kemal mı, bir başkası mı? Önemli birşey mi acaba? Duyarlığın en yüksek olduğu bir ortamda bu biçim kuşkular insanı alır götürür. Bilmediği, duymadığı ve düşünemediği bir acaba yığınının içine getirip bırakır. Bir yığın ortasında kalmıştım. Ne yapacağımı, nasıl yukarı kata çıkacağımı bilemiyordum. Kuşkulu ve tedirgin gözlerin bakışları altında merak ettiğim o mavi kâğıdı arayıp bulacaktım. Kolay mı? Hem hangi kitabın arasından düşmüştü. Şimdi yukarı kata çıksam, o kitabı hemen kolayca bulabilir miyim, gibi sorular, konuşulanları, bana sorulanları cevaplandırmaktan uzak bir yere getirip beni bırakmıştı. İnsan ve merak? Galiba merakın ağır bastığı yerde insan aklı ve düşüncesi dengesiz, anlık bir seyir izliyor. İnsan merakın istediğine boyun eğmek zorunda kalıyor.

«Bugün gazete okursun,
yarın mektup gelir.
Hüsamettin, Neriman, Kemal
hepsi sıhhattedir.
Dünyada halledilmek üzere
Bütün meseleler.
Artık sen,
nasıl istersen
öyle bir dünya tasavvur et.
Tutup ellerinden çocukları,
bir türkü halinde uzan,
ufuklara git,
Sicilyanın üzüm bahçelerinde gez.
Ve burda bir ferd olarak aczini düşün
yalnızlıktan mütevellid.
Düşün, o haşin kudretini,
Bir gün kumaş dokuyup,
bir gün kapzaya yapışan ellerim.
Meraklanma sakın,
bundan sonra da
tereyağ gibi yumuşak ve tatlı olacaktır
güneş altında düşüncelerin
Bu senin,
kimseden dilenmeyip
kendin için bir fayda ummadan
kendine verdiğin haktır.
Zira, iyi bilirim,
böyle senin gibi
dimdik ve mağrur,
eski elbiseler içinde
pek zor durulur.»

A. Kadir
Balıkesir

Yumuşak ve içten bir 'Oh' çektim. A. Kadir'in bir şiiriymiş. Kâğıdı katlayıp cebime koyduktan sonra aşağıya inip, ev içi ve olayları ilgilendiren konuşmalara daldım. Kapı çalındı. Kapıyı ben açtım. Gelen bir arkadaş:

«— Haberin var mı?»

«— Ne var?»

«— Orhan Kemal'den başka, Yaşar Kemal'i, Can Yücel'i, Ruhi Su'yu da almışlar.»

«— Hayret!»

III

Orhan Kemal'i bir de 938 lerde alıp götürmüşler. Beş yıl yatmış. Bunun üç buçuk yılını Bursa Cezaevinde Nazım Hikmet'le yaşamış. Nazım Hikmet o zamanlar 938 Harp Okulu'ndan 15 yıl ağır hapse mahkûm olmuş. Üç buçuk yılın acı, tatlı anılarını yaşıyan Orhan Kemal'den birgün bu anıları dinlemek istemiştim. Anlatmadı, anlatmak istemedi ama bir kitap sundu. İkinci Dünya Savaşının ve Hitler Avrupasının esen rüzgârıyla Faşizmin kol gezdiği yurdumuzda tek parti diktasının sanatçıya, düşünen ve yazan insanlara yaptığı baskıyı ortaya koyan bir eser verdi.

O

Serbest bırakıldıktan sonra birgün Çınar altında Orhan Kemal'e o mavi pelur kâğıda yazılmış şiiri okudum. Yeşil gözleri eski günlere, anıların o buruk, o insanı sarıveren havasına girdi.

«Bu şiiri A. Kadir 943 yılında Balıkesir Cezaevinde yazmıştı. O zamanlar Kadir 938 Harp Okulu Olayından hükümlü olarak Balıkesir Cezaevinde. Nazım Hikmet ve ben Bursa'da gülnümüzü dolduruyorduk. Kadir her yazdığı şiiri okuması için Nazım'a gönderirdi. O zamanlar ben de şiir yazardım. Romantik, aşk şiirleri gibi şeyler. Hattâ birkaç tanesini yayınlamıştım bile. Nazım bize şiirler okurdu. Kendinin, Kadir'in Rıfat Ilgaz'ın ve daha birçoklarının yazdıklarını. İşte bu, Kadir'in o zamanlar Nazım Hikmet'e yazıp gönderdiği, onun da okumam için bana verdiği bir şiir. Sen nerden buldun onu??»

943

Şiiri bir de asıl sahibine, A. Kadir'e okumak istiyordum. A. Kadir «1938 Harp Okulu Olayı ve Nazım Hikmet» kitabın yayınladığı günlerde Cağaloğlu meydanında karşılaştık. Ayak üstü bu şiirden söz ettim.

«Bu şiiri Nazım Hikmet'e yazmıştım. Kendisine de yollamıştım. O zamanlar Nazım Bursa'da, ben Balıkesir Cezaevindeydim. Ben yazdığım

O

şiirleri ona, o yazdığı şiirleri bana yollardı. Şiirlerimi onun okumasını, değerlendirmesini isterdim. İşte senin bu şiir de onlardan biri olacak. Nerden eline geçti? Kim verdi?»

«Böyle böyle, dedim.»

«Ya!»

«İsterseniz size vereyim.»

«Yok. Hayır sende kalsın. Biz öldükten sonra yayınlarsın.»

Aradan geçen yıllara ve anılaşan olaylara rağmen mavi pelur kâğıda yazılıp, bir kitap sayfası arasında saklanan ve sonra orada unutulan bir şiir, saygı ve anı yüklü havasını ve özgünlüğünü, yaşıyan kişileri arasında yitirmeden, bir gün, bir yaşama ordusu gibi aydınlığa çıkar.

Nâzım Hikmetin Dört Yeni Şiiri

BÜYÜK İNSANLIK

Büyük insanlık gemide güverte yolcusu
tirende üçüncü mevki
şoşede yayan
büyük insanlık.

Büyük insanlık sekizinde işe gider
yirmisinde evlenir
kırkında ölür
büyük insanlık

Ekmek büyük insanlıktan başka herkese yeter
pirinç te öyle
şeker de öyle
kumaş ta öyle
kitap ta öyle
büyük insanlıktan başka herkese yeter

Büyük insanlığın toprağında gölge yok
sokağında fener
penceresinde cam

ama umudu var büyük insanlığın
umutsuz yaşanmıyor

7 Ekim Taşkent 1958

YİNE İYİMSERLİK ÜSTÜNE

Sağlığımda açıldı kosmos yolu,
Moskovada açılış şölenindeydim.
Avucumda bir çocuğun sarışın eli,
bir yılbaşı ağacı önündeyim.

Biliyordum, yaşıma bile gelmeden,
gözlerinde sırça toplar yanan çocuk,
yolcu füzeleri güneşe doğru, yıldızların arasından,
balıklar gibi sessiz sedasız akıp gidecek.

Ama füze yolcuları yola çıkabilecek mi pasaportsuz?
Bilet olacak mı? Parayla mı alacaklar?
Ve uzaklaşıp karpuzlaşırken, elmalaşırken dünyamız,
ıstıratosferde savaş füzelerine mi rastgelecekler

Beni ilgilendiren bavulların eşyası değil,
yüreklerinin yükü.
Korkuyorlarsa kimden, neden niçin, nasıl?
Ya para hırsı emir verme merakı?

Yüzüne yılbaşı ağacının telli pullu
aydınlığı vuran çocuk,
belli, bilmiyorum neden ama belli
yaşayacak benden iki kere çok.

Kosmosa filan gidip gelecek. İş bunda değil.
Yeryüzünde görecek mucizenin büyüğünü:
tek insan milletini pırıl pırıl.
Ben iyimserim, dostlar, akar su gibi....

7. 1. 1959 Moskova

VİÇESLAV NEZVAL ÜSTÜNE SÖYLENMİŞTİR

Nisan çiminde tazecik yeşerdi Pırağ şehri,
lâkin ağaçlarında caddeler kapkara henüz.
Hava kapalı.
Seçemiyorum,
çok uzaklara gitmiş
yelkenlerini açıp
Pırağ şatosu

Vıltava suyunda martılar
ekmeğimizi de yemedi bugün.
Çaldı telefon.
Aldım haberi.
Ne çabuk, ne çabuk, ne çabuk,
Slavoçek vardı, Slavoçek yok...

Devamediyor Nezval

Pırağ 7 Nisan 1958

ÖLÜ NEZVALLE SOHBET

Sen gittikten sonra, hemen
hava soğudu, karladı.
Böyle olunca, ölene
gökyüzü, derler, ağladı
Ama biliyorum bahar,
Gün açtı on üç Nisanda,
Pırağ gülümseyiverdi,
hattâ orda kabristanda.
Hâlâ biraz dua gibi
ediliyorsa da lâfın,
vitrinde günlük güneşlik
kara tüllü fotoğrafın.
Hava belki yine bozar
ve lâkin önümüz Mayıs
Pırağa, Mayıs, bilirsin,
yemyeşil, altınsarısı
saldırınca sokaklara
siler kederi genç kızlar
pencere camları gibi.
Ve senden kalan keder de
gölgen gibi kaybolacak
Pırağ kaldırımlarından.
Dünya bu . . . Doğrusu zaten
hayatı seven, akıllı,
iyi yürekli ölüler,
ne kırk bir günlük yas ister,
ne «Benden sonra Tufan.» der.
Faydalı bir şeyler, bir söz,
bir ağaç, bir gülümseme
bırakarak çıkıp gider
ve dirilerle bölüşmez
kabrinin karanlığını
ve kendi başına taşır
ağırlığını taşının
ve dirilerden hiçbir şey
istemedikleri için
ölmemiş gibi olurlar.
Biliyorum, sen de Nezval,
sen de böyle bir ölüsün,
Pırağın iyi yürekli,
dünyayı seven, akıllı
ölülerinden birisin . . . .
Telefondan çağırdılar,
ayrılacağız, ne yazık.
Hoşça kal kardeşim Nezval.
Bizim dünyamızda yine
en tatlı yemiş: aydınlık.

Pırağ, 20 Nisan 1958

NÂZIM HİKMET'İN OYUNLARINDA KONU ve TEMA

O

ZÜHTÜ BAYAR

Konu, bir sanat yapıtının tıpkı biçim gibi, içlemini sınırlandırmaya ve taşımaya yarar. Günümüzde bu na benzer tuhaflıklarla karşılaşsak da konusuz bir sanat yapıtını düşünmek kolay değildir. Bunu tiyatroda gerçeküstücüler bile yapamadılar. Bütün konusuzlaştırma çabaları, aslında konuyu bölmek, dağıtmak ve yaymaktan ileri gidemedi.

Biz sanat yapıtında konu gereklidir. Biçim kavramı ilk anda nasıl kaba olarak resimde ve heykelde maddeteknik sorunlarını hatırımıza getiriyorsa; konu kavramı da edebiyatta iç-biçimsel yapıyı etkileyen oluşturan bir öğe olarak düşünülür. Edebiyatta tema, içleme konudan daha yakındır. Bunun tersi olarak da iç biçimsel yapıyı etkilemesi düşünülemez. Kanımın taşıyıcılık görevi hem içlem hem de konu için geçerlidir.

Fakat, içlem nedir?

Konu ve tema üstüne yukardaki sınırlandırmaları ve daçlaştırmaları aslında içlemi belirtmeye çalışmak için yaptım. Bir sanat yapıtını üstümkörü, kabaca incelerken; öl çim-içlem dise ikiye ayırırız. Biçime, içlemi taşıyan, bi uşturan, ileten bir aç görüşüle bakmak bizi bir sanat yapıtının incelenişinde daha doğru; daha geçerli ve gerçeğe yakın sonuçlara götürür. Ama içlemin de biçim üstündeki sınırlayıcı değiştirici ve oluşturucu etkisini hiç unutmamak gerekir. Başka bir deyişle temel içlem olmakla birlikte bu ikisi karşılıklı etkiler ve değiştirimler içindedirler. Çağdaş Marx'çı sanat eleştirisi bu düşünce üstünde birleşmiştir.

İçlem, bir sanat yapıtının örü ve **estetik** amacıdır. İlerici sanatçılarda değişik adlar alır. Sözgelimi, **Aragon**'da ve **Picasso**'da «estetik amaç» biçiminde belirlenen içlem: **Brecht**'de ve **Nâzım Hikmet**'te toplumsal bildiriye (sosyal mesaj) dönüşür.

İçlem, sanatçının kendini dışlaştırması ve estetik eylemle varoluşunu gerçeklemesiyle doğrudan İlişkilidir. Bu bakımdan dışbiçimsel yapı, konu, tema, v.b. sanat yapıtı öğeleri, sanatçının estetik eylemle kendini gerçeklemesi sürkonusu olunca önemsizleşirler. Artık burada sürkonusu olan tek şey işlemdir. Yani sanatçının emeğinden, acısından, terinden ve kanından süzerek yapıtı aracılığıyla dışavurduğu şey... Böylece, kendini dışavurmaya çalışan sanateri, içlemini iletmek için, eskimiş ve çoğu zaman da klişeleşmiş bir temayı; örneğin yalnızlığı kendine konu edinebilir. Burda önemli olan sanatçının kalıplığı bozup, bozmadığıdır. Sanatta ve ona temel olabilecek duyarlıkta değişiklikler yapabilmiş bütün büyük sanatçılarda bu soruna olumlu yanıt vermek mümkündür.

II

Nâzım Hikmet'in bulup okuyabildiğim on oyununda pek konu çeşitlemesine rastlanmaz. Özellikle 1927 ile 1935 yılları arasında yazdığı **Kafatası, Unutulan Adam** ve **Bir Ölü Evi** adlı oyunları, konu bakımından olmasa bile tema olarak birbirlerine pek benzerler. **Unutulan Adam** ile **Kafatası** adlı oyunlarında kapitalist bir toplumdaki bilim adamlarının bilimsel araştırmalarla, u araştırmaları sınırlandıran toplum koşullarının çatışmasından doğan dramlar anlatılır. **Kafatası**'nda toplumcu eleştiri ağır basdığı halde, daha sonra yazılmış olan **Unutulan Adam**'da toplumsal bireye toplumcu, bir görüş açısıyla daha fazla yaklaşılır. **Esayi**'de de ayrı iyi yapar. Nâzım Hikmet. Tema bakımından **Unutulan Adam**'la **Esayi** ayandırlar.

Ocak Başında, Nâzım Hikmet'in eski harflerle basılmış ilk oyunudur. Bir bölümden meydana gelen oyunu yazar, şairliğinden gelen bir itkiyle manzum olarak yazmıştır. Yapıtın yazılış tarihi incelemecilerimize göre tartışmalıdır. **Şerif Hulusi**'ye göre 1920-21 yılları arasında yazılmıştır, 1927'de Güneş Dergisinde yayımlanmıştır.

Ocak Başında, hayatta tek varlığı olan biricik kızına bütün benliğiyle bağlanmış bir babanın öyküsüdür. Dramatik gerilim, kızına çok bağlı olan babaya, ihtiyar bir arkadaşının günün birinde kızının bir başkasını; genç bir adamı sevebileceğini hatırlatmasıyla başlar. O güne değin böyle bir olasılığı düşünmeyen ihtiyar babanın mutluluğu bu hatırlatmayla bozulur. Gerçekten de kız, genç bir erkeği sever ve onunla birlikte yaşamaya karar verir. İhtiyar baba mutsuz ve yalnızlığıyla başbaşa kalır.

Yazarın kendine özgü (orijinal) dünya görüşü bu genç yaşında daha gelişmemiş olduğundan yapıtın bütününde toplumsal bir içleme rastlanmaz. Yalnız yirmi yaşlarında genç bir yazar için başarılı sayılabilecek ruhsal çözümlemeler ve içlem denemeleri görülür. Yazar bu ilk oyununda yaşam üstüne küçük filozofik bir denemeye de girişmiştir. Yapıtın üslubuna karşılık son çözümlemede, kişilerin yaşam karşısındaki tutumları ve durumlarının açık olarak belirtilmesinden gerçekçi sayılabilecek bir sonuca varılabilir. Oynanmaktan çok okumaya elverişli

Usta'ya Mektuplar'dan

Seni daima
demirler arkasından görüyorum,
saçların ateş içinde,
gözlerinde delikanlılığın,
duruşun hep o,
gene dağ gibi.

Sen Bursa'da
hapishanedesin,
ben Konya'da ikamette
Bin dokuzyüz kırkbeş Türkiyesinde
Bursayla Konya arası ne demek
Biliyorsun elbette.

Hapishanedesin sen.
Belki bu gece gene bel ağrıları tutmuştur seni,
belki gene böbreklerinden hastasın,
belki uykusuzluk arız oldu gene.

Belki de
uzatıp ayaklarını sedirde
Anti Dühring'i okumaktasın.

Hapishanedesin sen.
Şeker Ali yukarda, koğuşta, bağlama çalıyor
İşte herşey yerli yerinde.
İşte her şey tamam.

Yorgun gözlerin durdu tavanda
Kitabın düştü elinden

Benim ustam,
benim ağabeyim,
beni doğuran.
Hapishanedesin sen.
Hapishanede hâlâ,
Yüreği, dili hürriyeti toprağımın.

A. Kadir 1945

Nazım'a Ağıt

Karalı bir haber düşmüş geliyor
Bakırdan tellere gümüş tellere
Ne bir ezan sesi ne çan çalıyor
Sabahın seheri çıkmış yollara

Her hali aklımda aklımdan gitmez
Sol yanım unutsa sağım unutmaz
Böylesi bir can ölüm kâr etmez
Sürer tazelenir gelir dallara

Dedim ki bozkırda bir sarı ota
Ateşin sönmeye dumanın tüte
Ola ki bir sabah bir horoz öte
Bu bizim türkümüz düşer dillere

Ruhi Su

NÂZIM HİKMET'İN OYUNLARINDA KONU VE TEMA

ZÜHTÜ BAYAR

olan yapıtta gerçekçi tip, yaşamın gerçek yönlerini kimi zaman çok sert tutumlarla açıklayan **İkinci İhtiyar**'dır. Oyunda; sevgi, dostluk, mutluluk, yalnızlık gibi motiflerin yanısıra; **sevginin bencil nitelikte olduğu, bu yüzden paylaşılamayacağı**, biçiminde bir anatem görüşüne de varılabilir.

Zamanına göre şaşılacak denli temiz ve sade bir dil taşıyan **Ocak Başında**, manzum bir yapıt olarak ayrıca incelenmeye değer. Nâzım Hikmet, bu ilk yapıtında hem içlem hem de biçim olarak başarılı diyaloglar kurmasını bilmiştir. Oyunun şiirsel yönü o denli ağır basmaktadır ki, genel olarak bu tür oyunlarda çok görülen diyalog kopmalarına pek az raslanmaktadır.

Nâzım Hikmet'in yazdığı ve kendi imzasıyla yayınladığı onbeş, oyundan üçünüo konuları başka yapıtlardan alınmıştır. Bu üç oyun, **Ferhad İle Şirin**, konusu Tevrat'tan alınan **Yusuf ile Menofis** ve bir uyarlama olan **Lysistrata**'dır. Geri kalan onikі oyunu uzun bir yazınsal çalışma dönemini kapsar. Bunlardan dokuzunu; **Ocak Başında, Kafatası, Bir Ölü Evi, Unutulan Adam, Yolcu, Ferhad İle Şirin, Yusuf İle Menofis** (1) **Enayi** ve **Sabahat** adlı oyunlarını 1921 ile 1952 yılları arasında yazmıştır. (**Yusuf İle Menofis**'i şair Bursa Hapisanesindeyken tasarlamıştır Ama kesin olarak orda ya da yurtdışına çıkmadan önce yazıp yazmadığı bilinmiyor). Geri kalan beş oyununu da (**İnek, İstasyon, İvan İvaneviç Hiç Yaşadı mı?, Demokleslin Kılıcı ve Lysistrata**) 1952 yılından; Türkiye'den ayrıldıktan sonra yazmıştır. (2)

Nâzım Hikmet, bazı temaları tekrar tekrar işlemekten kaçınmamıştır oyunlarında... Bu da doğal olarak birbirine benzer ve yaklaşık koşuları seçmesini gerektirmiştir. Belli bazı temleri tekrar tekrar ve fakat değişik açılardan yorumlayarak kullanma eğilimi **Brecht**'te de görülür. **Brecht**'le Nâzım Hikmet, **Shakespeare**'de de olduğu gibi insansal (beşeri) yönden çok önemli olan bazı tema ve konuları benzemekle birlikte ayrı ayrı oyunlarında ve her defasında değişik yorumlarda bulunarak, kullanmışlardır. Bu açıklama, belli bir dünya görüşü açısından, değişik sorunların, değişik biçimlerde işleme eğilimiyle yorumlanırsa daha açık bir anlam kazanır.

Ocak Başında, Kafatası, Bir Ölü Evi, Unutulan Adam gibi oyunlardan sonra, oyun yazırlığında belli bir saçrama yapar. Nâzım Hikmet... Hem tiyatrosunu geliştirir; hem de içlem bakımından tezli oyunlara yönelir. Ve **Ferhad İle Şirin, Yolcu, Yusuf İle Menofis** gibi her bakımdan başarılı yapıtlar çıkar ortaya.

Yazarın araştırma ve deneme dönemlerinde yazdığı dikkati çeken iki oyunu, **Kafatası** ve **Enayi**'dir.

Kafatası'nda sınıflara bölünmüş bir toplumda resmi bilim ve bilim adamının durumu ele alınır. Egemen sınıfların kurulu ekonomik düzenin, bozulmaması için; bilimin devrimci ve ilerici niteliğini nasıl bozduklarını, bilimin belli toplumsal sınıfların çıkarına uygun biçimde nasıl tahrif edildiğini anlatır. Bunun yanısıra bilim adamlarının da nasıl kasıtlı bir eğitimden geçirilerek, dar görüşlü ve egemen sınıfların çıkarına çalışır duruma getirildiğini açıklar. Tipik burjuva bilim adamı ve sanatçısı, sanatın ve bilimin ilerici niteliğinin tersine tutucu ve dar görüşlüdür. Yazar **Kafatası**'ndaki Dr. **Dalbaneze**'yla, ünlü Amerikalı fizik bilgini **Dr. Oppenhelmer**'a zıt bir kompozisyon çizer. Bu tür bilim adamı, bilimler arası ilişkilerin önemi ni kavrıyamamış ya da bilerek es geçmiş resmî burjuva bilim öğretisinin doğal bir üründür **Dr. Dalbanezo, Oppenhelmer**'e zıt ama Dr. **Pavlof**'a uygun düşen kişiliğiyle sınıflara bölünmüş bir toplumun ekonomi çarkları arasında ezilerek trajik bir sonu sürüklenir.

Burjuvazinin aktöre düzeyindeki bir iç çelişkisini ortaya koyar. Gerçekten dürüst, genç bir adamın çevresi tarafından nasıl kıyasıya aldatıldığını, aşağılandığını ve sömürüldüğünü anlatır. Oyunun başkişisi, **Ahmet Rıza**, düşlerinde kurduğu, yalansız, doğru bir dünyaya inanmakta ve onun özlemini çekmektedir. Avukat olan **Ahmet Rıza**'nın meslek felsefesi de bu kısa tümcesiyle özetlenebilir. Hayat felsefesini, meslek felsefesiyle birleştirerek, olumlu ve geçerli bir dünya görüşü kurmuştur kendince... Ona göre bir bukukçu haklı olduğuna inanmadığı bir davanın savunmasını üstüne almamalıdır. Ne var ki **Ahmet Rıza**, bu düşünceleriyle toplumsal sınıfının ahlâk anlayışının dışına düşmüştür.

Dostları onun bu düşüncelerine kulak asmadıkları gibi tutumunu da açıktan açığa olmasa da yermektedirler. Onun açıksözlülüğünü, açıkyürekliliğini; ahmaklıktan değil, dürüstlükten gelen saflığını **enayice** karşılamaktadırlar. Ne var ki **Ahmet Rıza**'yı kendi çıkarları açısından eleştirenler, çıkar yönünden de ona bağlıdırlar. **Ahmet Rıza**, çevresini ve dostlarını seçerken olaylardan çıkan gerçeğe değil; kitaplardan öğrendiği soyut aktöreye göre hareket eder. Oyunda bize pek gülünç gelen bu tutumu yüzünden önce pek de sağlam ayakkabı olmayan karısının aldatmasıyla karşılaşır. Sonra da işini yitirir. O pek güvendiği dostları da çıktan açığa, kaba bir biçimde yüzüne karşı yapar ve ortadan yiterler. Ama olaylar **Ahmet Rıza**'nın görünü dört açıracak niteliktedir. Sinir sistemi dayanıklı çıkar ve çevresinin ölçülerine göre «yola» gelir. «Enayi olmaktan istifa» eder. Enayi şimdi kurnaz bir tilkiye dönüşmüştür. Bir süre sonra başarılı bir iş adamı olarak ortaya çıkar. Artık tek amacı, kendine kötülük edenleri birer birer bulup ortaya çıkarmak ve karşısında küçüldüklerini, alçaldıklarını görmektir. Burjuvazinin aktörüne, iyi bir burjuva olarak kendi silâhları ile saldırır.

Nâzım Hikmet'in yapıtlarında «ihanet» teması çok geniş bir yer kapsar. Oyunlarında demiyorum, çünkü şiirlerinde de bu konuya geniş bir yer vermiştir, **Mavi Gözlü Dev**, (Ozanın kendi yaşantısından çıkarılmış bir şiirdir bu...) **İnsan Manzaraları**'nın bazı bölümleri bu konuyu kapsarlar. Özellikle **İnsan Manzaraları**'nda bu tem maddesel koşullar, yani sınıfsal bir açıdan da işlenmiştir.

Oyunlarına gelince; **Unutulan Adam, Enayi, Yolcu** ve **Sabahat** adlı yapıtlarında bazan yantem, bazan da anateme bitişik olarak görürüz aldatmayı... Maddesel koşullar, toplumsal durum gereği aldatmaya itilme **Sabahat**'ta görülür. **Sabahat** için aldatma bir kurtuluş düşüyle birleşen son bir kirlenmedir. İstemiyerek saygısızlık eder sevgilisine...

Unutulan Adam ve **Enayi**'de görünüş itibariyle doğrudan, çıkarcı kişilik eğilimleriyle bitiştirken; bir yandan da yazarın sık sık vurgulamak istediği «kötü insan» niteliğiyle bitişir aldatma. Bu iki oyunda yazar ruhsal nedenler üstüne de eğilir. **Enayi** aktörsizlik çektirdeğini içinde gizliden gizliye taşıyan genç bir kadının, günün birinde maddi tutkularla bitişen ruhsal kirlenişini göstermesi bakımından da ilginçtir. Yazarın yapıtlarında aldatan kadın tipinin temelde bir tek prototipe dayandığını sezeriz. Bu kadın tipleri yanlış değer yargılarıyla yetişmiş, yanlış eğitim almış; akılı fikri yüzeysel görüntüde, tutkulu, doymak bilmez kadın tipleridir. Ancak yazar oyunlarında geniş ufuklu ruhsal çözümlemelere de giriştiğinden, aldatan kadın tiplerini teke indirgemek yüzeysel bir inceleme yolu olur bence. **Enayi**'deki aldatan kadın tipi, (**Ahmet Rıza**'nın karısı **Nihal**...) büyük burjuva bir alle çevresinde, dizleri dibinde yetişmiş, şımarık ve tutkulu bir kadın tipidir. Ne var ki kötü niteliklerini çevresinden ve kocası **Ahmet Rıza**'dan gizlemeyi iyi bilmektedir. **Ahmet Rıza** ise küçük burjuvazıden gelme, onun kültür kaynaklarıyla beslenmiş, dürüst bir aydın tipidir. Karı-kocanın arasında evlilik ilişkilerinin zaman zaman dışına çıkan gizli bir çekişme başlar. **Nihal**, kocasının aktöre anlayışını beğenmemekte ve eleştirisini yaparak zengin olmalarına, dolayısıyla mutluluklarına engel olduğunu açıklamaktadır. Ancak **Ahmet Rıza**'nın ussal konuşmaları, **Nihal**'e yanlış yollarda olduğunu anlatmakta ve **Nihal** bu doğru ve haklı savunmalar karşısında susmak zorunda kalarak tutkularını içinde gizlemektedir. Nihal'in ölçüleri, her basit burjuva kadınınki gibidir, «Herkes nasıl yapıyor...» diye başlar söze. «Herkezin kocası karısına nasıl...» **Ahmet Rıza**'yı yıkan budur işte: «Herkezin kocası...» Ve **Ahmet Rıza** karısının gözünde de bir enayiden başka birşey değildir.

III

Nâzım Hikmet'in tiyatrosu, toplumcu bir tiyatrodur; Yapıtlarının büttününde (**Ocak Başında**'nın dışında) marxçı dünya görüşünün belirgin izlerini görürüz. Oyunlarında ele aldığı konuları ve temaları toplumcu dünya görüşünün öngördüğü sonuçlara varırdığını izleriz. Temalara, yantemleri, oyunda geçen ufak motifleri dünya görüşüne uygun olarak kavrar ve buna göre işler.

Aldatma çizgisinin uzantısı, bir yerde karşı cins arasındaki ilişkiler olmaktan çıkar; insanlar arası ilişkilerin aldatma çizgisiyle birleşir. Böylece temanın alanı daha da genişliyerek; karı-kocanın, sevgililerin aldatmasından, arkadaşların, dostların birbirini aldatmasına; giderek toplumsal sınıfların birbirini aldatması durumuna dönüşür. Bu diyalektik dönüşümde Nâzım Hikmet bir oyun yazarı olarak büyük bir başarı gösterir. Yazar, aldatma, yalnızlık, sevgi, dostluk v.b. temaları yeni ve çağdaş bileşimlerle üstelik de kendine özgü tutumlarla içlemine alır, aynı sorunlar boyluboyunca şiirlerine, öbür sanat yapıtlarına da girmiştir.

Kafatası, Unutulan Adam, Yolcu, Enayi, İvan İvonoviç Hiç Yaşadı mı Sabahat ve **Yusuf İle Menofis**, toplumsal sorunların markist dünya görüşü açısından incelendiği ve eleştirildiği oyunlardır. Aslında yazarın hiç bir yapıtı bu görüşün dışında kalmaz. Özellikle sorunları inleme biçimiyle, getirdiği çözümler ve bağladığı sonuçlarla **Kafatası, Yusuf İle Menofis** ve **Ferhad İle Şirin** adlı oyunlara, Türk marxist edebiyatının birer başyapıtı gözüyle bakılabilir. Bütün bu oyunlarda, sınıflara bölünmüş bir toplumun bozuk yönleri bazan acı, dramatik; bazan da bir güldürü havasında yergilenir ve eleştirilir. Sınıflı toplumların ekonomik düzeni ve bunun üstyapısındaki yansıması yer yer bilimsel; yer yer de sanatsal öğelerin, bilimsel öğelerle yapıdan başarılı bileşimleriyle sergilenir.

Yusuf İle Menofis, bir yandan köle ekonomik düzeni içindeki sınıf çatışmalarını incelerken; bir yandan da kişisel tutkuları, sevdaları konu edinir. Konusu Tevrat'tan alınan bu oyunun masalsı öyküsü, önemli yaşamsal sorunların çağı içinde abartılmasıyla yepyeni bir nitelik kazanır. Bu oyun yazarın öbür yapıtları arasında içlem bakımından da ayrı bir yer tutar.

Yolcu, Ulusal Kurtuluş Savaşı sırasında, sınır bir bozkır istasyonunda yaşayan üç kişinin öyküsüdür. Dışarda bir ulusun olmak ya da olmamak savaşı yapılmaktadır. Dış dünya ile ilişkileri sadece arada sırada aranan bir telgraf makinasının aksak maniplesiondan çıkan tok ve kuru tik-tıklardan ibaret olan bu üç insan, «kendi yüreklerinin kabuğunda» yaşamakta ve adına hayat denen bu «kurdlar sofrasında» bilinçsizce oturmaktadırlar. Tam... ki, yolcu gelsin ve dış dünyadan kuvayi milliye kıyafetiyle somut bir haber,

somut bir örnek getirsin. O zaman kurdlar sofrasında lokmalarını paylaşamıyan **İstasyon Şefi** ile **Makasçı,** bozdan ibaret bozkıra karşın, dışardaki ateşin ve ışığın farkına varırlar. O zaman yüreklerinde yoksunluktan, tutkudan, yalnızlıktan ve hırstan birikmiş potansiyel gücün nasıl eylemleşebileceğini anlarlar. Gerilim sadece **İstasyon Şefi**'nin karısının paylaşılamayışından doğmamaktadır. Bu yorgun savaşçılar, bu kaybolmuş bozkırda unutulmuş olmanın ağırlığını da yüreklerinde taşımaktadırlar. Yolcunun gelişiyle ışık belirmiştir. **Makasçı,** istasyon şefinin karısını unutur, kurtuluş savaşının Ankara'sına gidip bir bir fabrikada çalışması düşünür. **İstasyon Şefi,** karısını kötülükleriyle birlikte unutur. kuvayi milliyeye katılarak tekrar savaşmayı kurar...

Yalnızlık, yazarda ilginç bir yorumla sık kullanılmış olan bir temadır. **Unutulan Adam**'da anlaşılamamış olmaktan doğan bir yalnızlık vardır. Yine aynı biçimde; **Yolcu**'da **İstasyon Şefi**'nin, kişisel yalnızlığı, **makasçı** ve istasyon şefinin karısının yalnızlıklarını aşar. Bir aydındır her şeyden önce **İstasyon Şefi**. Duygu, düşünce ve görüşleriyle öbür ikisinden ayrılır. Hele bu, üçünün birden ıssız bir yerde bulunmaktan doğan somut yalnızlıklarıyla birleşince; **İstasyon Şefi**'nin «entellektüel yalnızlığı» daha bir anlamlı olur. Yalnızlık, üçünde de ortak bir ruh bunalımı durumunda dışlaşır. **İstasyon Şefi**'nin karısının içten olmıyan davranışlarında ortak ruh bunalımının da etkisi olduğu söylenebilir.

Ahmet Rıza'nın yalnızlığı diğerlerinden oldukça ayrıdır. O kendi, bireysel uğraşısını **tek başına** yürüttüğünden, ülküselleşen içlemini bir örgütün ya da bir anlayışın çevresinde daha da anlamlaştıramadığından yalnız kalmıştır. Oysa **İstasyon Şefi**, bir bakıma **Ahmet Rıza**'dan daha da bilinçlidir. Yaşam deneyi ondan daha fazladır. Bir sıçrama yapabilse ya da bir dönemeci dönebilseydi şöyle diyebilirdi **İstasyon Şefi: Benim büyüklüğüm, yalnızlığımdan ileri gelir**... Oysa **Ahmet Rıza**'nın yalnızlığı, **İstasyon Şefi**'nin ya da **Ferhad**'ın yalnızlıklarının tersine büyültücü, genişletici değil, umutsuzlaştırıcı bir yalnızlıktır. Yalnızlık **Ahmet Rıza**'da kendi iç ruhsal itici (mobili) durumuna dönüştüğü halde; olumlu bir durum göstermez. Tam tersi; **Ahmet Rıza** aktörece istenmeyen, amaçlanmıyan bir yönde başarı kazanır.

Sevgi sorununu da çok değişik ve ilginç açılardan kavramış ve işlemiştir Nâzım Hikmet... **Enayi, İnek, Unutulan Adam** gibi oyunlarda çıkar gözetir bir kadın-erkek ilişkisi incelenirken; **Ferhad İle Şirin**'de dürüst ve bağları çok sağlam ülküselleştirilmiş sevgi çeşidini vurgulamıştır. **Ferhad**'la **Şirin**'in sevgileri alabildiğine ülküselleştirildiği halde; **Zeliha** ile **Yusuf**'un sevgileri tersine maddileştirilmiş, cinselleştirilmiştir. **Zeliha** ile **Nihal**'in tutkuculuğu pek benzeşir. **Zeliha** da kocası **Potifar**'ı kölelerle aldatmaktan geri durmaz. Bir yandan da **Nihal** gibi, (Nihal'in tersine çok zengin olduğu halde) maddi servetini çoğaltmaktan başka bir şey düşünmez.

Saf, duru fakat ülküselleştirilmemiş, tersine gerçekçi bir tutumla ortaya konmuş olan sevgi çeşidini yalnız **Sabahat**'ta bulabiliriz. **Ocak Başında**'da **Birinci İhtiyar**'ın kızı için de bunu söyliyebiliriz. Ama duru ve gerçek sevgi **Ocak Başında**'da gereken vurguyu taşımaz. Zayıf bir leitmotif olarak kalır.

Tutkuyu sevgiden ayırmak çok güçtür. Gereği de yok bunun. Ama tutkunun çeşitleri vardır; sevme tutkusu, yaşama tutkusu, zenginlik tutkusu v.b. Yazar insansal bir zaaf olarak; kimi zaman da bir zaaf değil; güçlendirici bir öge olarak tutku temini çeşitli yönlerden işlemiştir. Çoğu oyunlarında tutku, sevgi, yalnızlık v.b. duyguların ve ruhsal duyumların yanısıra bir yöntem olarak yeralır. Ünlenme tutkusu **Unutulan Adam**'da doktorun durumunu koşullandırırken İnek'de genç kızın yaşamını daha anlamlı bulmasına neden olur. Bu arada yaşama tutkusunun iyimser bir yorumu da **Unutulan Adam**'da yine **doktor**'la simgelenir. (Bu yargımızı daha pekişmiş görmek için **Unutulan Adam**'ın son bölümünde 1952'den sonra yapılan değişikliği göz önünde tutmamız gerek.) (3)

---

(1) Nâzım Hikmet'in Boş Ver adlı bir oyunu daha vardır. Hakkında pek az şey bilinen bu oyun da muhtemelen bu yıllar arasında yazılmıştır.

(2) İvan İvanoviç Hiç Yaşadı mı?, Liysistrata ve Demoklesin Kılıcı adlı oyunlar bizde bilinmemektedir.

(3) Oyunun Moskova'daki yansılaması sırasında yazar, yönetmenin de isteğiyle Unutulan Adam'a bir epilog ekler. Bu epilog oyuna olumlu ve umutlu bir sonuca bağlar. Doktor, önce acıdan sonra yaşamına umutla yeniden başlar.

DERGİLER

«Princeton Üniversitesinde Türk Dili ve Edebiyatı lektörlüğü yapan T. Sait Halman'ın bu yazısında açıkladığı düşüncelere katılmamakla birlikte, yabancı ülkelerde Nâzım Hikmet **üstüne yapılan çalışmalara bir örnek olmak üzere yayımlanmasını uygun görmekteyiz. Bu yazı Amerikada çıkmakda olan** Books Abrold **dergisinin Ekim 1967 sayısında yayımlanmıştır. Bu dergide yazarın Nâzım Hikmet'le ilgili başka yazıları da yeralmaktadır.»**

Nâzım Hikmet Ran 61 yaşındayken 1963 yılında Sovyetler Birliğinde ölmüştür. 1920 ve 1930 larda **Mayakovsky** Rus şiirinde neyse Nâzım Hikmet de Türk şiirinde oydu. Komünist devrim hareketleri için çalıştığı iddia edilmiş ve 13 yıl hapiste kaldıktan sonra çıktıktan bir sene geçmeden 1951 de Rusya'ya kaçmıştır. 1938 den 1963 e kadar RAN'ın kitabları resmen yasaklandı. Ancak eserlerinin çok küçük bir kısmı o da nadiren basıldı. 1963 senesinde yeni Türk Anayasasının daha geniş özgürlükler garanti etmesi, eserlerinin yeni baskılarına ve basılmamış eski kitablarının kamu oyuna sunulmasına yol açtı. Bu gün Türkiyede büyük şair tarafından yazılmış her şeyi içine alan yoğun bir Ran Endüstrisi vardır. Eski veya yeni iyi veya kötü bitmiş veya bitmemiş bir seçme ve kritik yapmadan Ran'a ait bulunabilen her şey basılmaktadır. Kaybedilmiş senelerin açığını kapatmak için üzerine fazla düşmekle Türk basımcıları onun edebi durumunu zedelemeye başlıyorlar. Eskiden onun sadece en iyi eserleri su yüzüne çıkartılmıştı. Çünkü siyasal baskı, el altından gizli olarak eserlerinin dağılmasına yol açtığı için bu risk ancak en iyi şiirleri için göze alınırdı. Ölümünden sonra eserlerinin iyi kötü her cephesile açığa çıkmış olması, bütün bunlardan sonra RAN'ın büyük bir edebi ilgiç olup olmadığı konusunda okuyucu ve eleştirmenlerde bir soru işareti uyandırmaktadır.

Ran'ın oyunları arasında herhangi bir kimsenin keşki yazmasaydı veya hiç basılmasaydı diyeceği 3 perdelik aksilik gibi de **İnek** isminin verildiği bir eseri vardır. 3 kişilik bir aile, anne kendi arzusunu herkese empoze etmek isteyen biri, tatlı ve sevimli kızı, ve budala bir oğul. Mali şartlarını daha iyiye götürmek için, sütünün onlara iyi bir gelir sağlayacağını düşündükleri bir inek almaya karar verirler. Fakat inek hiç bir problemi halletmez. Bilakis yenilerini yaratır. Oğul ineğe bakmak için, kederli bir öğrenci olmak okulu bırakmak zorunda kalır. Kız inek üzerine bir münakaşa yüzünden nişanlısını kaybeder. Anne bir tekme ile yaralanır. Hayvanı beslemek için hiç bir gelirleri olmadığı halde ineği muhafaza ederler ve pazarda hiç bir süt mamülatı satamazlar. Sonunda inek ölür ve aile için kayıplarının tamir edilmeye ihtiyacı olan yeni bir gün başlar.

Özet olarak İnek, gayesiz sadece bir hayvan hikâyesi değildir. RAN'ın modern bir allergory düşünmüş olması mümkündür. Acaba inek insanın hırsını ve basit menfaatler için ısrarını anlatan bir materializm sembolümüdür? Belkide söylemek istediği; Her alelâde ve riskli bir iş bozulabilir ve düzensizliğe sebeb olabilir. Hangi açıdan bakarsanız bakın RAN'ın ineği bir kötülük sembolüdür. Böyle bir oyunun böyle büyük bir şair tarafından yazılmış olması, kendisi ve onun milli edebiyatı için en kötü bir insafsızlıktır.

Çev.: D. Güney

KİTAPLAR

NÂZIM HİKMET ÜZERİNE YENİ YAYINLAR

Bu Dünyadan Nâzım Geçti...: Vâlâ Nureddin Vâ-nû, Remzi Kitabevi, 1965, İst.

Nâzım Hikmet'in çocukluk ve gençlik arkadaşı olan yazar, bu kitapta şairin ilk gençlik yıllarından başlıyarak içine Rusya'daki öğrenim yıllarını da alan uzun hayat hikâyesini anlatıyor. Daha çok ortak anılardan, birlikte yaşanmış olaylardan hareket eden Vâ-Nû, şairin yazınsal eylemi ve kişiliği üstüne de ilginç gözlemlerde bulunuyor. Yazar, onun çok yakın arkadaşı olduğundan, ancak kendisinin bilebileceği bazı olayları bu kitaptan öğrenebiliyoruz. Bu kitap doğrudan doğruya bir biyografi değildir. Vâ-Nû, Nâzım Hikmet'ten başka hem kendini hem de Nâzım Hikmet'in çevresinde yer alan öbür kişileri de anlatmıştır. Şairin 1951 yılına değin olan yaşantısı biraz eski ama renkli bir üslûpla anlatılıyor. Nâzım Hikmet'in yazınsal kimliğini çözümlemek isteyenlere de çok yararlı bir kitap.

Nâzım Hikmet'le Üç Buçuk Yıl: Orhan Kemal, Sosyal Yayınlar, 1965, İst.

Nâzım Hikmet, 1938 Harbokulu olayına adı karıştırılıp, yargı giydirildikten sonra cezasının büyük bir bölümünü Bursa Hapisanesinde geçirmiştir. 1940 ile 1943 yılları arasında Orhan Kemal de aynı hapishanede bulunuyordu. Yazar bu kitabında Nâzım Hikmet'in Bursa hapishanesindeki yaşantısını anlatıyor. Bir anılar dizisi niteliği taşıyan bu kitap da şairin yazınsal etkinliklerini (faaliyetlerini) anlatması bakımından önemli. Ayrıca Orhan Kemal'in soluk kesen, etkileyici anlatım biçimini de eklemeli..

1938 Harbokulu Olayı ve Nâzım Hikmet: A. Kadir, (Kendi Yayını) 1966, İst.

1938 Harbokulu olayının ve şairin bu olaya adı karıştırılmasının öyküsü.. Bu kitap da bir anılar dizisi niteliğinde. Yer yer biyografik bakımdan başarılı pasajlar da var.

Nâzım Hikmet Dosyası: Kemal Sülker, May Yayınları, 1967, İst.

Nâzım Hikmet davasını, duruşma belgelerine dayanarak inceleyen önemli bir araştırma. Şairin yazınsal kimliğiyle doğrudan bir ilişkisi yok.

Nâzım Hikmet (Hayatı, Edebi Şahsiyeti Hakkında Hükümler, Şiirlerinden Örnekler): Yalçın Kaya, (Kendi Yayını) İstanbul, 1950

Nâzım Hikmet'in yazınsal etkinliği üstüne ülkemizde yayımlanan ilk kitap. Kitapta şairin şiirlerinden bazı seçmeler de yer alıyor. Ayrıca yazın-

sal kimliği hakkında ülkemiz ve dünya yazar ve sanatçılarının yargıları da derlenmiş.

Nâzım Hikmet Üzerine: Zühtü Bayar, Habora Kitabevi, İstanbul, 1967

Şairin şiirlerinde bir dünyagörüşü olarak diyalektik materyalizmin araştırılması... Kitabın sonunda ayrıca ünlü «Dokuzuncu Yıldönümü» şiiri üstüne yazılmış bir deneme de yer alıyor.

Nâzım Hikmet Türk Basınında: Hilmi Yücebaş, (Kendi Yayını) İstanbul, 1967.

Nâzım Hikmet'in yazınsal ve politik kimliği üstüne Türk basınında çıkmış yazıların bir bölümünü kapsıyan, eksik bir derleme. Kitap, Nâzım Hikmet'i bir edebiyat adamı olarak değil de daha çok politik kimliği ağır basan bir kimse olarak yansıtıyor.

Nâzım Hikmet ve 1938 Harbokulu Olayının Gerçek Yönü :A. Kadir'in «1938 Harbokulu Olayı ve Nâzım Hikmet» adlı kitabına karşı olarak yazılmış. Nâzım Hikmet'in kişiliği üstüne yanlış yargılarla dolu önemsiz bir kitap.

Nâzım Hikmet'in Vasiyeti : Osman Baydemir, (Kendi yayını) İzmir, 1968

Kitabın doğrudan doğruya Nâzım Hikmet'le bir ilişkisi yok. Osman Baydemir, bu kitabında Nâzım Hikmet için yazdığı bir şiirin mahkemece dava konusu olmasını ve buna ilişkin olayları anlatıyor.

Nâzım Hikmet ve Başkaları : Derleyen, Besim Akımsar, Kovan Kitabevi; İzmir, 1965.

Ozanın şiirlerinden ve düzyazılarından seçmeleri kapsıyan bu kitapla; Vâ-Nû ve Falih Rıfkı Atay'dan derlenmiş yazılar da yeralıyor.

OLAYLAR

DÜNYA'DA ÖĞRENCİ HAREKETLERİ

Son aylarda çeşitli ülkelerde başgösteren öğrenci hareketleri, sonunda, Parise gelip yoğunlaştıysa başına değil elbet. Yıllar boyu batının en önemli kültür ve sanat merkezi olarak, yüzyılımızı sırtlamış Paris'in, bu hareketleri kucaklamasından daha anlalı ne olabilir?

Öğrenci hareketlerinin, yalnız sınıf çelişkiler içinde yaşayan toplumlarda değil, sosyalist ülkelerde de görülmesi, savaş sonrası kuşaklarının yeni bir dünya yaratma yolundaki iç-basınçlarını gösteren kesin bir belgedir. En güzel harmanı Paris'de bulunan genç kuşaklar, nicelik üzerine konuşmayı bir yana bırakıp nitelikler konusunda bir çözüme varmaya çabalıyorlar. Çeşitli siyasal kurumlarla ilişkilerinde bunca titiz davranmaları, en açık kanıtıdır bunun.

İster sosyalist ülkelerde olsun, isterse kapitalist ülkelerde devrimci kuruluşların, kurtuluş yollarını ararken zorunlu olarak nicelikler alanına dalmaları, giderek, burda bir boğulmaya varıyorsa, bu yükselen seslere iyice kulak vermek gerekiyor. İşçi sınıflarının öncülüğü, yeni ve daha güzel bir dünya yaratmanın öncülüğü göreviyle birleşmediği yerde, en azından, tutucu bir nitelik kazanmaktadır. Özellikle Fransa'daki öğrenci hareketleri karşısında devrimci sendikaların ve devrimci partilerin tutumu, başlangıçta pek de umut verici olmamıştır. Şimdilik sürdürülen biçimsel uzlaşma, seçimler sonrasında da kesin bir anlaşma niteliğini alamazsa, yalnız Fransa'da değil bütün batı Avrupa'da devrimci örgütler arasında yeni bölünmelere ve yeni cephe birikimlerine yol açabilir.

Savaş sonrasının genç kuşakları, ne olursa olsun, eski kuşakları devrim sorununu içeriğinden yalıtıp cansız ve kuru kavramlara indirgeyerek, birtakım adları eskitmekle suçlamaktadırlar şimdi. Gelecek günlerin sahibi olarak, her çeşitdinden tutuculuğa karşı olmaksa en doğal haklarıdır elbet.

TÜRKİYE'DE ÖĞRENCİ HAREKETLERİ

Avrupa'daki benzerlerinden sonra, bizim üniversitelerimizde de başlayan öğrenci hareketleri, her geçen gün biraz daha olgunlaşmakta ve yeni anlamlar kazanmaktadır. Başlangıçta, Avrupa'daki hareketlerle hiçbir benzerliği olmadığı ve yalnızca yönetmeliklerin değiştirilmesi ve yüksek öğrenim yapanlara daha elverişli koşullar hazırlanması tek amaç olarak gösterilirken, her geçen gün isteklerin kapsamı genişlemekte ve gerçek boyutlarını almaktadır.

Boykot ve fakülte binalarını işgalle gelişen hareket, bu tutumuyla, isteklerini sonuna kadar almayı amaç edindiğini öncelikle belirtmiş olmaktadır. Bu arada üniversite yöneticileri tarafından birtakım istekleri kabul edildiği için boykot kararlarını kaldıranlar, toplu harekete katılmayıp, kendi gelecekleri konusunda tavır verdiklerinin bilincine varacaklardır elbet. Bunun yanısıra, öğrenci hareketlerinin daha başlamadığı bazı fakülte öğretim çinde işlevini yitirmiş, biçimsel kurumlar niteliğine bürünmüş olan üniversitelerimizin, kökten değişimlere uğraması, gerçek anlamlarına kavuşturulması gerekmektedir. Ne var ki yüksek öğrenim sorununun, ülkemizin bütün öbür sorunlarından büsbütün de bağımsız olarak bir çözüme vardırılabileceğini düşünülemez. Kısa devrede birtakım uygulama aksaklıkları giderilebilirse de, bir bilim kurumu olarak, toplumumuzdaki zorunlu yerini alması, daha uzun süreli bir iştir. Ama asıl sorun da budur işte. Üniversite gençliği giriştiği bu çabanın tarihsel yönünü de iyi belirlemekle yükümlüdür.

Bizim gibi azgelişmiş ve sınıflı toplumlarda, bilim ve bilim kurumları da kendi dışlarındaki çelişmelerin etkisinde kalırlar kuşkusuz. Devrimci hareketlerse, bu çelişmeyi aşmak, toplumun tarihsel gelişme doğrultusu içinde, sorunlara bir çözüm yolu bulmakla görevlidirler. Bu yüzden üniversitelerimizde bir devrim söz konusu olunca, bu değişimin neyi aşmaya doğru bir eğilim taşıyacağının da çok iyi saptanması gerekmektedir. Yoksa bugün girişilen hareketin büyükliği, yalnızca dış çizgilerinden ibaret kalır.

Boykot ve işgal hareketleri gerçek boyutlarını almak zorundadır. Öğrencilerin örgütlenmesi ve bu örgüt içinde dileklerini kesin olarak en kısa zamanda açıklaması gerekiyor. Bütün bir gençliğin sorumunu yüklenmiş olarak, seçecekleri çözüm yolunun, yalnız bugün karşısında değil, gelecek önün de de kendilerini bağladığını bilmeleri, öğrencilere daha şimdiden tarihsel bir görev yüklemiştir. Kaldı ki, artık bundan bağımsız olmak kendi istemlerini de aşmıştır. Bu yüzden gençlik

önemli bir sınav da geçirmektedir.

Bilimi ve yüksek öğrenimi, sömürülen sınıflar ve sömürülen ülkeler yararına bir birikim niteliğine dönüştürme zorunluluğu, görmezden gelinemeyecek kadar açıktır. Ve ancak bu doğrultuda bir yöntem tartışmasına girilebilir. Bunun dışında bir çözüm yolu aramak, karşı devrimcilikle işbirliği yapmaktan başka yere varmayacaktır.

28/29 Nisan'daki öğrenci hareketlerinden bu yana, en önemli girişim olan **Haziran boykotları,** kesin sözünü mutlaka söyleyecektir. Gençlik, 1960 dan bu yana, dünyanın ve ülkemizin sorunları konusunda bilgisini çok daha arttırmış ve belli bir bilince varmıştır. Bugüne kadar hiçbir konuda yanılmaması, bu son hareketini de başarıya ulaştıracağının en büyük kanıtıdır.

YENİ GERÇEK, yukarda belirtilen çizgide, öğrencilerin ve öğretim üyelerinin getireceği her köklü dönüşüm öncrisinin yanında olacaktır.

SEÇİMLERİN GETİRDİĞİ

Son seçimlerin devrimci güçler adına ortaya koyduğu en önemli sonuç şu oldu kuşkusuz: Devrimci düşünce, örgütleşme yoluyla gerçek bir siyasal güç olma aşamasına varmıştır. Bunun bir başka adı, devrimciliğin artık bir örgütçülükle birlikte varolabilme sorununa dönüşmesidir.

T. İ. P. nin umduğu oy artışını gerçekleştirmediğini söylüyenler yanılıyorlar. Yöntemleri bir umut kırıcılıkla birleşmiyorsa en azından saldırılıkla birleşiyor. Son resmi sayılara göre T. İ. P. nin bütün illerde aldığı oyun genel oy sayısına oranı yüzde beşi aşarken kimi illerde, bir önceki seçimlere göre çok büyük artışlar gösterme si bir raslantı sonucu değildi elbet.

Bugüne kadar T. İ. P. nin ortaya attığı sorunlar ve sloganlar çeşitli çevrelerde yadırganmış, beğenilmemiş ve yöntem tartışmalarına vardırılmış olabilir. Ne var ki, bunların önünde sonunda dural bir çareyi aştığı da söylenemez. Herşeye karşın T.İ.P. bu men bütün illerde örgüt-başlarını tamamlamış, ilk aşama olan kuruluşunu gerçekleştirmiştir.

Bu kuruluşların gerçek devrimci bir güç, bir **siyasal güç** olma alanı se daha yeni açılmıştır. Bundan böyle **devrimciliğin asıl önderleri örgütçü lerdir.** Ülkemizin sorunları onların çabaları sırasında en gerçek biçimiyle aydınlanacak, devrimcilik onların çabalarıyla yaşanır olma niteliğine dönüşecektir.

Bu açıdan bakılınca T.İ.P. deki kımıldanış gerçekten umut vericidir. Daha çok aydınlar, kıratındaki bu sonuçları yetersiz bulma eğilimini, düşünce yapılarının eksikliğinde aramak gerekiyor. Örgütlenmeyi gerçek bir iş edinmek, önümüzdeki günlerde aydın kişilerimizde de zorunlu değişmeleri oluşturarak, aydın olma niteliğini yeni anlamlara ulaştıracaktır. Çünkü bir düşüncenin somut bir güç durumuna gelme süreci insansal olanı ve evrensel olanı salgılar her zaman. Bunca uzağına düştüğümüz varlımanın yeniden ele geçirilişi az şey mi? Kaldı ki böylesi çabaların boşa gitmediği daha taptaze ve somut örnekler olarak duruyor önümüzde: Malatya, Balıkesir ve benzeri illerdeki sonuçlar başka birşey değil.

YENİ GERÇEK
AYLIK FİKİR, SANAT DERGİSİ
P. K. 938 - İstanbul

Sahibi : ÖMÜR CANDAŞ - Yazı İşleri Müdürü : AYDIN HATIPOĞLU - İdare Yeri : Eski Çiçekçi Sokak No. 39 - Galatasaray, İstanbul - Dizildiği ve Basıldığı Yer : ACAR MATBAASI Abone: Yıllık 10 lira - İlân : Anlaşmaya bağlıdır - Gönderilen yazılar geri verilmez - Havale adresi : Aydın HATIPOĞLU, P. K. 938, İSTANBUL